

UZH, Slavisches Seminar, Plattenstrasse 43, CH-8032 Zürich

Adresse

Oddělení vědy
FF UK
Nám. Jana Palacha 2
110 00 Praha 1

Dr. habil. Tomáš Glanc

Telefon +41 44 634 3503
Mobil +41 767 22 9695
tomas.glanc@uzh.ch

Zürich, 20.03.2019

POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Olga Pavlova

Teorie petrifikovaných světů na příkladu antiutopické a dystopické literatury

(The Theory of Petrified Worlds on the Example of Anti-utopian and Dystopian Literature)

Olga Pavlova si vybrala pro svoji disertační práci téma na první pohled sice celkem obvyklé, neboť různé aspekty a projevy utopičnosti a dystopičnosti v literatuře 20. a 21. století přitahují přirozenou pozornost badatelů relativně často, nicméně její přístup přesto zasluhuje pozornost už tím, že literárněvědné kategorie vnímá na základě širokého společenskopolitického diskurzu, jak píše v úvodu své studie: “Volba antiutopické a dystopické literatury jako hlavního předmětu zájmu mi připadá strategická nejen z politických a společenských důvodů (...)”. Tato formulace, která by v jiném případě snad mohla vyznít jen jako úlitba požadavku na aktuální platnost zkoumaného tématu, je v případě této autorky oprávněná a naplněná konkrétním obsahem. Mám na mysli autorčinu účast na vydání pozoruhodné monografie “Proroci postutopického radikalismu Alexandr Dugin a Hakim Bey”

(Autoři: Borzič Adam, Pavlova Olga a Slačálek Ondřej), zabývající se radikálním, extrémním vizionářstvím v současné politické literatuře (na příkladu dvou myslitelů či politických “proroků”, kteří se stali v určitých kruzích svých obdivovatelů vlivnými osobnostmi.

Co se týče metodologie, obrací se autorka logicky a oprávněně k Doleželově teorii fikčních světů. Nicméně zacházení s Doleželovým myšlením o fikčních světech není pro Pavlovou nijak stěžejním rámcem, cituje z něj příležitostně (například v kapitole “4. Struktura antiutopického díla” a “4.3. Prorazit hranice”. Úhrnem jde spíš o volnější inspiraci, nikoliv o kritické a zevrubné vypořádání se s Doleželovou koncepcí — to nemíním jako kritiku, jde jen o konstatování způsobu, jakým autorka se svým inspirátorem zachází.

Termín “petrifikovaný” nepředstavuje o mnoho víc než přídavná jména upevněný, ustálený, fixovaný. Považuji nicméně jeho povýšení na terminologickou úlohu za relevantní a v průběhu výkladu podepřené konkrétními argumenty, vycházejícími z analýzy jednotlivých literárních děl. Samotná teze, formulovaná v kapitole věnující se dystopii, totiž že “v případě antiutopické a dystopické literatury se jedná o petrifikaci fikčního světa”, je jednoduchá, srozumitelná a nosná.

Je ovšem velká škoda, že se autorka ve svém výkladu nepouští do důkladnější analýzy petrifikace, jejích předpokladů, charakteru této kategorie a jejích konsekvencí. Petrifikace znamená v překladu “zkaměnění” (autorka to také uvádí: “(...) Samotný pojem petrifikace s původním významem zkamenění, proměny organických tkání v anorganické složky (...)” — co (všechno) lze z tohoto jevu/procesu vytěžit pro literárněvědnou (nebo “společenskovední”) analýzu?

Za symptomatické v této souvislosti považuji skutečnost, že autorka píše opakovaně v různých souvislostech, že něco je “až petrifikované” (jinde: “druhým důležitým rysem antiutopické a později i dystopické literatury je uzavřený až petrifikovaný svět”; nebo: “Extrémní příklad uzavřeného až petrifikovaného prostoru popisuje antiutopická a dystopická literatura”; či: “nehybný až petrifikovaný” (...) a pod.). Pokud razí tento termín, mě by být

nejen vágním stupňováním jiné vlastnosti — například uzavřenosti, nýbrž mít zřetelnější, přesvědčivěji rozvedené obrysy.

Za zvláštní rozbor by pak stála otázka, co všechno může být — nebo ve zkoumaných literárních dílech podle autorky je — petrifikované (čili zkaměnělé): svět, prostor, postava...?

Za nápaditou považuji autorčinu úvahu — v návaznosti na monografii Eriky Gottliebové — o pekle jako dystopii, tím spíše, že toto srovnání uvádí nejen v úvodu své práce, nýbrž se k ní vrací i v dalším průběhu svého zkoumání — například na konci kapitoly 2.2. (Dystopie z pohledu literární vědy a pokusy o její definici). Je nicméně škoda, že se to děje jen zcela náznakově, bez patřičného rozvinutí, pouze v přídavném jménu: “(...)společnost, která je mnohem horší, až pekelná v porovnání s jakoukoliv existující společností.” Takovou přibližnou a pocitovou, v podstatě hovorovou charakteristikou autorka sama svoji pronikavou ideu o pekle jako dystopii podkopává, neboť ji připravuje o její vlastní, specifický obsah (který je samozřejmě třeba v odborné práci explikovat).

Více komparativní “substance” obsahuje pak citát z Eriky Gottliebové (Dystopian Fiction East and West. Universe of Terror and Trial), podle níž “současná kolektivní vize pekla není tak vzdálena od středověké představy pekla Danta Alighieriho”. I tato úvaha by jistě zasluhovala podrobnější rozvedení a preciznější charakteristiku, než jej letmé zmínky typu “pojem, který má počátky ve starozákonním pekle a končí v současných politických, ekologických a/nebo technologických problémech”.

Tento nedostatek podrobnější charakteristiky pekla jako dystopie je tím křiklavější, že je jí věnována celá jedna podkapitola nazvaná “Utopický svět – Sen o ráji, chaos pekla a lidské divadlo”.

K pecku se autorka vrací i v závěru své práce, ale opět je to jen náznakem a peklo opět hraje pouze roli obecného označení místa s negativními konotacemi: “(...) nemožnost existence celoplošného utopického ráje, který se po uskutečnění utopických představ stává peklem pro své obyvatele”.

V práci se projevují na mnoha místech stylistické nesrovnalosti nebo neobratnosti, počínaje úvodním shrnutím (“jakožto dalšího představitele pokračování dystopické tradice(...), “Mým hlavním cílem je přiblížit se problematice antiutopické a dystopické literatury skrz teorii petrifikovaných světů (...)” atd. atp. — nepovažuji za nutné rozvádět podrobněji tyto slabiny práce a je koneckonců obdivuhodné, že se autorka pustila do psaní disertace v “cizím” jazyce, nicméně pro další zacházení s textem a jeho pulikaci navrhuji důkladnou jazykovou a především stylistickou korekturu.

Celkově práci doporučuji k obhajobě.

Universität Zürich
Slavisches Seminar
Tomáš Glanc